

OBRAZOVANJE ŽENE I NJENO POZICIONIRANJE U DRUŠTVU

Jasna Eminović²⁶⁰
magistar humanističkih nauka
Osnovna škola „Turbe“-Turbe

Ibrahim Kadrić
magistar pedagogije
Osnovna škola „Travnik“-Travnik²⁶¹

Apstrakt: *Žene se i dalje suočavaju sa stereotipima i predrasudama socijalnih i kulturnih ograničenja, ograničavanjem pristupa obrazovanju sprečavajući ih da stvaraju karijere i ostvare svoj puni potencijal. Žene su i dalje manjina u istraživačkim djelatnostima i na vodećim pozicijama u samom procesu donošenja odluka. U isto vrijeme, djevojke i žene nose najteži teret siromaštva i nejednakosti. Djevojke i žene u ruralnim i nerazvijenim područjima podnose to najteže. Takav pristup generalno utiče na psihofizičko stanje žene jer mora uložiti znatno više napora i truda da bi ostvarila poziciju na koju aplicira u skladu sa svojim nivoom obrazovanja. Djevojke i žene moraju biti osnažene na svakom nivou, počevši od obrazovnog sistema pa nadalje. Treba podići svijest o radu žena pružanjem jednakih mogućnosti za njihovo učešće i vodstvo u skladu sa njihovim nivoom obrazovanja.*

Ključne riječi: *stereotipi, predrasude, obrazovanje, zanimanje, obrazovni sistem.*

Uvod

Obrazovanje žena i njihovo pozicioniranje u društvu, te historijski značaj uloge istih u društvu je veoma malo prepoznatljiv kroz pisane dokumente u BiH. Žene su od davnina smatrane nižim slojem društva. Njihov zadatak je bio da isključivo budu posvećene porodici. Iz tog razloga im je zabranjivano formalno obrazovanje. U mnogim historijskim analizama o obrazovanju ženske djece u Bosni i Hercegovini je moguće pronaći podatak kako je taj čitav proces započeo nakon što je Austro-Ugarska zauzela ove prostore. Međutim, ovo nije u potpunosti tačno jer je za vrijeme Osmanskog carstva jedna žena je počela skupljati potrebnu dokumentaciju za otvaranje prve škole za djevojčice, Staka Skenderova. Razlog naučnog bavljenja pozicije žene u društvu jeste lični doprinos razvoju svijesti o važnosti ženskog djelovanja unutar društva, ali i istraživanju načina na koji savremena žena odgovara na izazove našeg doba. Savremeno društvo diktiralo je veću uključenost žene u porodici i društvu nego inače. Osnovni cilj društva je “dobro prilagođeni pojedinac“, pa se društvena uloga žene u savremenom dobu ogleda u njoj većoj prisutnosti na tržištu rada. Naime, s obzirom na širenje industrijalizacije i globalizacijskih procesa žena postaje i jeste sve više aktivna na društvenom planu. Žena se u novom milenijumu praktički izborila za svoju ravnopravnu radnu poziciju u društvu. Samo neki od podataka koji su dostupni bh. javnosti, govore o tome da žene čine više od 50% stanovništva u BiH, dok se samo pet žena nalazi na gradonačelničkim pozicijama (od ukupno 141 gradonačelnika).

²⁶⁰ e-mail: jasnaeminovic@yahoo.com

²⁶¹ e-mail: brajko.ka@hotmail.com

Upravljačke strukture najvećih kompanija u BiH čini 83% muškaraca. No, i dalje ostaju otvorena pitanja: prava žena, njihovih jednakosti i diskriminacije, kao i stepena njihove društvene angažiranosti u skladu sa nivoom obrazovanja.

Obrazovanje žena u BiH

Obrazovanje u slučaju ženske populacije je sredstvo ostvarivanja većih prava i boljih uslova života. Žene stiču moć kroz obrazovanje. Ono je korisno na svim nivoima, od opismenjavanja do univerziteta. Osim što trebaju naučiti čitati i pisati, sposobnost žena da istažuju i raspravljaju o ženskim iskustvima čini esencijalni dio njihove snažnosti. 600 miliona žena je nepismeno u svijetu (dva puta više od muškaraca). One se zapošljavaju na poslove koji su slabije plaćeni i manje su produktivne nego obrazovane žene. Obrazovanje nepismenih žena je prvi zahtjev kako bi one i njihova djeca stekli moć nad svojim životom i pristojan standard (Magezis, 2001: 218). Mnogo prije pojave feminizma i žena koje su se deklarirale kao feministkinje, postojale su, doduše u malom broju, žene koje su izgradile svoju samosvijest i samostalnost zahvaljujući obrazovanju. Shvatajući koliko je obrazovanje važno, prve feministkinje su pronašle ključ kako da promjene sopstveni podređeni položaj, ali i kako da, makar u načelu, podrivaju patrijarhat. Sljedstveno tome, prvi zahtjevi feministkinja s početka novog vijeka upravo su obuhvatali ovo pitanje. Jedna od žena koja je osvijestila važnost edukacije žena i svoj život posvetila borbi za žensku ravnopravnost je svakako rano preminula majka poznate spisateljice Meri Šeli, -Meri Volstonkraft. Ona je 1792. godine napisala „*Potvrdu ženskih prava*“ kao jedno je od najranijih djela feminističke filozofije. U njemu Volstonkraft tvrdi da bi žene trebale imati obrazovanje srazmjerno njihovom položaju u društvu, a zatim nastavlja redefiniirati taj stav, tvrdeći da su žene ključne za naciju jer obrazuju njenu djecu i zato što bi mogle biti "suputnice" svojim muževima, a ne samo prosto žene. Veliki dijelovi Prava žena snažno reagiraju na pisce knjiga poput Jamesa Fordycea i Johna Gregoryja i na obrazovne filozofe poput Jean-Jacquesa Rousseaua, koji su ženama htjeli uskratiti obrazovanje. (Rousseau slavno tvrdi u *Émileu* (1762) da žene treba obrazovati radi zadovoljstva muškaraca). Virdžinija Vulf u svom eseju „*Sopstvena soba*“ govori o obezvrjeđivanom ženskom glasu unutar akademske zajednice. Edukacija je za nju ono što će omogućiti ženi da doprinese kulturi i istakne neslaganje oko toga šta žene i muškarci mogu i trebaju postići unutar patrijarhalne sredine. Ovaj esej kao moderna feministička misao rezultat je predavanja koja je Virdžinija Vulf održavala na dva ženska univerziteta na Kembridžu 1928. podižući svijest mladih žena o vlastitoj poziciji u društvu. U dvadesetom vijeku se ostvaruju daleko ravnopravniji uslovi za obrazovanje oba pola. Sa stanovišta borbe za žensko pravo na obrazovanje, značajno je da je dvadeseti vijek obilježilo i osnivanje centara, odnosno programa ženskih studija na univerzitetima u SAD-u krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, koji se kasnije šire po čitavom svijetu (Zaharijević: Krstec, 2011:64). Ženske studije predstavljaju vrhunac akademskog projekta drugog talasa feminističkog pokreta, budući da se ženski interesi od tog trenutka prepoznaju kao naučno relevantna tema. One su koncipirane kao studije o ženama i studije žena: žene su bile i subjekti i predmeti istraživanja. Pošto se polazilo od pretpostavke da je interes žena u postojećim naučnim stremljenjima zanemaren i marginalizovan, ova disciplina je bila direktno u interesu žena (što pak ne znači nužno da je bila protiv interesa muškaraca). Kasnije se predmet istraživanja ženskih studija širio, tako da one danas prisvajaju multidisciplinarni pristup rodnom identitetu (zbog čega se poistovećuju sa studijama roda.) „Ženske studije imaju sposobnost da suštinski promjene prirodu dosadašnjih znanja pomjeranjem žiže interesovanja sa androcentričnosti na okvire u kojima žene definišu ideje, iskustva, potrebe i interese kao sopstvena prava i oblike ženskog predavanja i učenja.“ S jedne strane, u SAD su mahom formirani posebni programi i katedre za izučavanje ženskih studija, dok je u Evropi zastupljena druga opcija koja podrazumijeva integrisanje ženskog pristupa u postojeće discipline (književnost, sociologija, historija, dok je prodor u prirodne nauke i filozofiju daleko teži).

(Zaharijević:Krstec:65). Danas u svijetu žene studiraju u velikom broju, a procjenjuje se da će taj broj u budućnosti biti još veći. Motivi za edukaciju su brojni: to je način izlaska iz siromaštva, obezbeđivanje boljih uslova za život svojoj porodici, davanje doprinosa društvenoj zajednici, osjećaj samodovoljnosti, korišćenje sopstvenih potencijala, želja za dokazivanjem... S druge strane, poražavajuća je činjenica da je danas na međunarodnom planu procenat nepismenih i dalje visok: u XXI vijeku je još uvijek oko 960 miliona odraslih osoba nepismeno, od čega su 2/3 upravo žene. Pri tome postoji velika nesrazmjera u statusu između žena u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju. U nekim zemljama u razvoju ta cifra dostiže i 79 procenata. Preko 77 procenata nepismenih živi na afričkom i azijskom kontinentu. Ove brojke obuhvataju i funkcionalno nepismene, odnosno osobe koje poznaju pismo ali ne u dovoljnoj mjeri da bi mogle funkcionisati u savremenom društvu. Posljedice ovih statističkih podataka su brojne i zabrinjavajuće: kriminalitet, tinejdžerska trudnoća, nezaposlenost, siromaštvo... (Zaharijević:Krstec:66). Mnoge međunarodne organizacije su preuzele aktivnu ulogu u obrazovanju i donijeti su brojni međunarodni akti po ugledu na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima iz 1948. godine i njen 26. član koji se odnosi na pravo na obrazovanje koje važi za sve, podjednako. U tu grupu pravnih dokumenata se mogu svrstati i UNESCO-ova Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju. Konvencija o pravima djeteta (čl. 27), kao i za žene najvažnija Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (CEDAW). U članu 10, CEDAW predviđa jednake uslove za pripadnike/ce oba pola od predškolskih do visokoobrazovnih institucija i profesionalnog usavršavanja, kako u seoskim tako u gradskim sredinama, uživanje različitih pogodnosti i stipendija, učešće u sportovima i fizičkom obrazovanju, organizovanje nastave za djevojke/žene koje su napustile školu prije mature, itd (Zaharijević: Krstec:68). Podjela na "ženske" škole i fakultete već usmjerava žene na nešto što je "lakše", manje priznato, manja mogućnost napretka u karijeri i slabije plaćeni posao. Primjeri nerazvijenih zemalja najbolje ilustruju značaj obrazovanja za emancipaciju žene (obrnuta korelacija između stope pismenosti žene i stope fertiliteta). (Šijaković, 2008: 289). U svakom slučaju, pravo na obrazovanje se mora shvatiti kao ljudsko pravo, kao prva premisa za afirmaciju pojedinaca i pojedinke. Zato je od posebne važnosti da država i društvo daju ženama jak podsticaj da razviju osjećaj sopstvene vrijednosti i da kao samostalne ličnosti mogu da budu dobar uzor mlađim generacijama. U tu je svrhu neophodno izgraditi kritičku svijest, a to se postiže upravo obrazovanjem (Krstec, 2012: 58). Obrazovanje žene odbacuju tradicionalnu ulogu žene domaćice kao jedinu moguću. „Žene egalitarnih stavova smatraju da zaslužuju isti status u društvu kao i muškarci te da imaju pravo ulagati u karijeru i ostvariti se i u tom smislu“ (Gjurić i sur., 2014, 652-653). Do jedne godine na posao čeka oko 40% žena s visokom školom, te oko 30% žena sa srednjom školom“ (Galić, Nikodem, 2009: 259). Viša razina obrazovanja žene utječe i na njezin fertilitet, odnosno na odgađanje rađanja djece na sve kasnije godine života, što dodatno smanjuje izgleda za rađanjem većeg broja djece jer je ženino reproduktivno razdoblje skraćeno obrazovanjem (Čipin, 2011). Žene moraju biti svjesne da obrazovanje nikako ne smije biti privilegija, već osnovno pravo svake od njih. Žene imaju ista prava kao muškarci. Ako dječak može ići u školu, zašto ne bi mogla i djevojčica, jer ako ta djevojčica ne bude išla u školu, onda će se podčinjavati svom bratu, ocu ili mužu. Takvo razmišljanje je imala i mlada feministkinja Malala koja je svojom hrabrošću pobijedila strah od smrti i svojom željom za edukacijom branila svoju želju za boljim životom. Ona je pokrenuvši kampanju za obrazovanje žena postigla velike promjene u rodnom Pakistanu i šire, te je 2014. godine osvojila Nobelovu nagradu za mir. Njen rad i borba su vrlo inspirativni mladim naraštajima. Muškarci koji zabranjuju ženama školovanje se boje obrazovane i moćne žene samim tim što takva žena pred njega postavlja zahtjeve jednake raspodjele uloga u javnom i privatnom životu. Žena jeste sposobna obavljati više poslova na jednako dobar način, ali nije neophodno da ona snosi teret svoje dvostruke opterećenosti sama. Na nama je da se obrazujemo kao i da uvijek naglašavamo potrebu da žene osnažujemo kroz edukaciju, jer jedino kroz znanje žena može poboljšati svoju

finansijsku sigurnost, zdravlje i neovisnost, te osigurati svoja prava. Zato se brojka od 600 miliona nepismenih žena može doživjeti lično. Misleći na njih možemo misliti i na sebe.

Stereotipi o ženama

Žene su danas svjesnije svog društvenog statusa i nastoje se boriti protiv nametnutih, negativnih rodni stereotipa, a prvi korak u tome jeste razumijevanje korijena samog problema. Podjela uloga između muškaraca i žena umnogome je više proizvod kulture, a ne biološke razlike između polova. Mnogi sociolozi polaze od pretpostavke da ljudsko ponašanje uglavnom određuje i usmjerava kultura, tj. naučeni recepti za ponašanje, koji su zajednički svim članovima društva. Shodno s tim, najveću ulogu u oblikovanju tih rodni uloga ima socijalizacija. Razdvajanje puteva socijalizacije prema spolu započinje vrlo rano. Djevojčicama se za igranje daju lutke, pohvaljuje se njihova submisivnost (poslušnost, poniznost), potiču se igre u kojima se reproduciraju stereotipi o ženi kao domaćici, dami i slabijem emocionalnom biću. Patrijarhalna slika je stoljećima njegovana i u njoj se pojavljuje lik dominantnog muškarca i krhke žene u njegovoj sjeni. Izrazi poput „udarati kao curica“ i „trčati kao curica“, kao i brojne muške psovke, za žene su uvredljive na više nivoa. Svjedoci smo da se u sistemu masovnih komunikacija i dalje njeguje slika uspjeha koju simbolizira pametan i sposoban muškarac, aktivan na ekonomskoj, javnoj i političkoj sceni – dakle u tradicionalno „muškim“ sferama dokazivanja – a ženama je ostavljena ljepota, sposobnost uspješnih sekretarica, medicinskih sestara, socijalnih radnica, odanih supruga i požrtvovanih majki – što su tradicionalni „ženski“ poslovi pomoći, skrbi i kućnog ambijenta. S obzirom na stoljetno sankcioniranu pravnu nejednakost, isključenje žena iz javnog i političkog života, na formalno podređen položaj unutar porodice, žene su gradile paralelni, diskretni način utjecaja na porodična, društvena i politička zbivanja (Bakšić-Muftić, 2006:18).

Glavni sociološki problem je što se kroz te crtane filmove utječe na razvoj i oblikovanje naše djece. Nameću im se određeni standardi ljepote, određeni obrasci ponašanja i uči ih se stereotipnim rodni ulogama. Bim je u svojim istraživanjima pokazala kako androgenost omogućuje najbolju fleksibilnost u različitim životnim situacijama.“ (Kolega, Ramljak, Belamarić, 2011). Prezentacija žene u reklamama i medijima općenito, jasno pokazuju kakav je položaj žene u savremenom društvu. U tom kontekstu postoje dvije vrste reklama. Prva vrsta namijenjena je ženama i ima brojne podvrste. U tu se kategoriju ubrajaju reklame koje ženu prikazuju u društveno nametnutoj ulozi vrijedne domaćice, brižne supruge i majke koja bira najbolje za svoju djecu i svoju porodicu. U našim domaćim reklamama, analiza je dovela do zaključka da postoje tri vrste žena: „žena-dijete“, „žene-žena“ i „žena-majka“. Pojasnit ću svaku podjelu. U prvi tip reklama spadaju npr. one u kojima djevojčice neizmjereno uživaju u mirisima omekšivača za rublje, ili pak kćerke koje se natječu u kupovini boljeg deterdženta za rublje, a majke podržavaju njihov izbor. Potom, imamo veliki broj reklama na kojima se prikazuju svjetski poznate osobe koje najčešće reklamiraju kozmetičke preparate i koje svojim izgledom potvrđuju učinkovitost određenog proizvoda. Međutim, detaljnija analiza otkriva i onu „neizbježnu“ prirodu majčinstva kao dijela života žene koji je ne samo bitan, već predstavlja i prirodno očekivanje od uloge žene u društvenoj zajednici. U tom smislu, u reklamama majčinstvo je neizbježno, te se vrlo često implicira da žena nije i ne može biti sretna ukoliko nije dio tradicionalne porodice i ako ne brine o njoj. Seksizam i predrasude, ali i diskriminacija na temelju spola u medijima i u oglasnoj industriji najčešće se odnose na negativnu objektivizaciju i prezentaciju žene, a kao takvi imaju veoma štetne učinke. Prezentacija žene u reklamama i medijima općenito jasno pokazuje kakav je položaj žene u savremenom društvu: ono je još uvijek snažno patrijarhalno i pod velikim utjecajem stereotipa. Mediji imaju veliki utjecaj u promoviranju društvenih vrijednosti tako da je važno kako medijski sadržaji prikazuju i jedan i drugi spol. Ispravna prezentacija žene, odnosno njihovih uloga u društvu, je jedan od ključnih faktora u jačanju društvene svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žene te uklanjanju diskriminacije na osnovu spola. (Jurčić, 2020).

Važno je spomenuti jedan reprezentativan primjer rodni stereotipa unutar književnosti, a to je djelo „Nora“ ili drugim nazivom „Lutkina kuća“ s obzirom da reklamni sadržaji u predstavljanju žene mogu direktno povezati sa ovom dramom. Nora nikad nije imala slobodu, nije bila gospodarica svog života i svojih postupaka koji izgrađuju identitet. Ona je uvijek slijepo slijedila muške autoritete. Time je ova drama dokaz da je sama kultura koja proizvodi stereotipe promjenjive prirode i ako je Nora u

19. stoljeću bila žena za osudu, u 21. stoljeću se može slaviti kao žena-borac. Promjena u smislu promovisanja pozitivne slike žene koja je aktivna i neophodna svakom društvu je nužna. Pokazavši marginalizaciju žena u medijima i u životu, te njihovu zastupljenost u „tipično ženskim“ temama i profesijama, ukazana je i potreba za sistemskim pristupom u rješavanju ovog problema.

EMPRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja jeste utvrđivanje statusa žene u društvu u skladu sa stepenom njezinog obrazovanja.

Cilj istraživanja jeste utvrditi stavove žena o trenutnom statusu u društvu bazirajući se na stepen njihovog obrazovanja.

Zadaci istraživanja

Iz postavljenog cilja proizilaze sljedeći zadaci:

1. Utvrditi značajnost razlika u stavovima žena o položaju u društvu s obzirom na stepen stručne spreme.
2. Utvrditi značajnost razlika o stavovima žena vezano za njihovu poziciju u društvu s obzirom na stepen stručne spreme.
3. Utvrditi značajnost razlika o stavovima žena vezano brigu o muškarcu, kućanstvu i porodici s obzirom na stepen stručne spreme.
4. Utvrditi značajnost razlika o stavovima žena vezano poimanje diskriminacije s obzirom na stepen stručne spreme.
5. Utvrditi značajnost razlika o stavovima žena vezano za kvalitet rada u odnosu na muškarce s obzirom na stepen stručne spreme.

Hipoteze istraživanja

Opšta hipoteza: Svijest žena o pozicioniranju u društvu je u skladu sa stepenom stručne spreme istih.

Podhipoteza: Predpostavlja se da je došlo do razvoja svijesti žena u skladu sa razvojem društva i do boljeg pozicioniranja istih u skladu sa smanjenjem stope neoobrazovanosti.

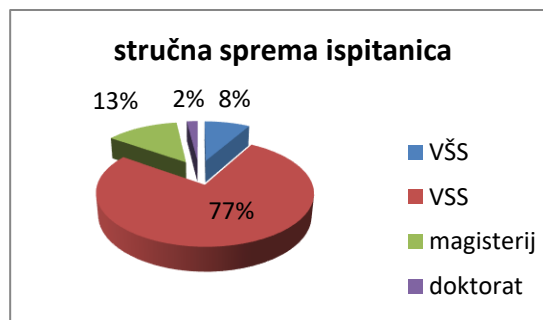
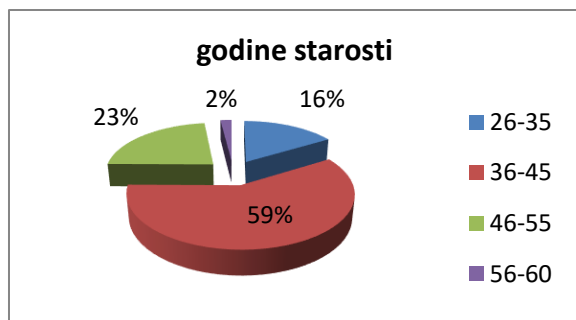
Metoda istraživanja

U okviru istraživačke metode korišten je upitnik pomoću kojeg su prikupljeni podaci o stavovima ispitanica vezano za problem pozicioniranja žene u društvu u skladu sa nivoom stručne spreme.

Uzorak ispitanika

Osnovni statistički skup čini 51 nastavnica dvije osnovne škole s područja opštine Travnik.

Grafikon 1-starosna struktura ispitanica Grafikon 2-struktura ispitanica po stručnoj spremi

Rezultati istraživanja

Od ukupnog broja 61 ispitanica (84%) je u bračnom odnosu, dok je 10 neudato (16%). U porodicama iste doprinose izdržavanju oko 70% članova porodice što govori u prilog ravnopravnosti uloga članova porodice u smislu izdržavanja.

Razmatrajući stavove žena o ravnopravnosti u odnosu na muškarce izračunati $\chi^2=5,14$ sa graničnim vrijednostima 12,592 i 16,812 za stepen slobode $df=6$ i na oba nivoa značajnosti 0,05 i 0,01 ukazuje se da stavovi žena o ravnopravnosti u društvu nisu uslovljeni stepenom stručne spreme žena. $C=0,28$ je znatno niže od 0.82 što govori u prilog tome da je slaganje između posmatranih pojava relativno slabo.

Stavovi žena o uticaju u društvu nekada i sada prema izračunatom $\chi^2=52,95$ sa graničnim vrijednostima 12,592 i 16,812 za stepen slobode $df=6$ i na oba nivoa značajnosti 0,05 i 0,01 ukazuju da su stavovi žena o uticaju u društvu uslovljeni stepenom stručne spreme žena. $C=0,68$ je neznatno niže od 0.82 što govori u prilog tome da je slaganje između posmatranih pojava indicira na posmatranje na većem uzorku.

Stavovi žena o isključivoj brizi za muškarca, kućanstvo i porodicu prema izračunatom $\chi^2=44,01$ sa graničnim vrijednostima 12,592 i 16,812 za stepen slobode $df=6$ i na oba nivoa značajnosti 0,05 i 0,01 ukazuju da su stavovi žena po ovom pitanju uslovljeni stepenom stručne spreme žena. $C=0,65$ je neznatno niži od 0.82 što govori u prilog tome da je slaganje između posmatranih pojava indicira na posmatranje na većem uzorku.

Stavovi žena o diskriminaciji na radnom mjestu ili pri zapošljavanju prema izračunatom $\chi^2=20,48$ sa graničnim vrijednostima 12,592 i 16,812 za stepen slobode $df=6$ i na oba nivoa značajnosti 0,05 i 0,01 ukazuju da su stavovi žena po ovom pitanju uslovljeni stepenom stručne spreme žena. $C=0,50$ je niži od 0.82 što govori u prilog tome da je slaganje između posmatranih pojava suspektno.

Stavovi žena o kvaliteti rada na istom radnom mjestu prema izračunatom $\chi^2=14,51$ sa graničnim vrijednostima 12,592 i 16,812 za stepen slobode $df=6$ i na oba nivoa značajnosti 0,05 i 0,01 ukazuju da stavovi žena po ovom pitanju nisu uslovljeni stepenom stručne spreme žena. $C=0,47$ je niži od 0.82 što govori u prilog tome da je slaganje između posmatranih relativno slabo.

Veći dio žena je odrastao u patrijarhalnom okruženju, 48 žena (77%), što u konačnici ima transgeneracijski uticaj i veliki izazov za emancipaciju žena. Najveći dio prihoda žene usmjeravaju na ishranu 47%, potom na režije 20%, zatim na odijevanje 13%, potrepštine za domaćinstvo 11% dok su na posljednjem mjestu 9% izdvajanja za sport, rekreaciju i putovanja. Što se tiče stambenog pitanja 74% žena su vlasnici kuće ili stana, nosilac stanarskog prava je 11%, 10% živi kod roditelja ili rođaka dok je 5% u podstanarskom statusu. Razmatrajući barijere pri zapošljavanju smatraju može se zapaziti da je pri zapošljavanju najmanje značajno nedovoljno radno iskustvo (41%), starost (43%), da nema potrebe za određenim profilima zanimanja (52%), te višak profesionalnih kompetencija (44%).

Nasuprot tome značajno je za zapošljavanje posjedovati veze i poznanstva (43%). Analizirajući koje mjere aktivne politike zapošljavanja žene mogu dovesti do željene pozicije najmanje značajnim smatraju savjetovanje u vezi planiranja karijere 40%, dok najviše značajnim smatraju doškolovavanje i informatičku obuku 35%. Najveća pomoć i podrška ženama pri traženju željene pozicije je na prvom mjestu pomoć i podrška članova porodice (59%), kontinuirano praćenje konkursa (34%), prijatelji i poznanici (6%) i veza ili „štela“ (1%). Stepenn zadovoljstva ili nezadovoljstva ispitanice su iskazali kroz sljedeće tvrdnje date u tabelarnom pregledu:

Tabela 1. Stepenn zadovoljstva ili nezadovoljstva ispitanica

Tvrdnje	1-potpuno nezadovoljna	2-uglavnom nezadovoljna	3-zadovoljna i nezadovoljna	4-uglavnom zadovoljna	5-izuzetno zadovoljna
Vaše psiho-fizičko zdravlje		2	3	47	9
Vaše intelektualne sposobnosti		1		34	27
Vaše obrazovanje		3		28	30
Vaše radno mjesto u odnosu na stručnu spremu	3	1	10	20	28
Vaša uloga u radnom okruženju	4	5	5	34	13
Vaše radno okruženje	3		15	30	13

Na osnovu iskazanih stavova izvodimo zaključak da je većina ispitanica uglavnom zadovoljna ili izuzetno zadovoljna svojim psiho-fizičkim stanjem, intelektualnim sposobnostima, obrazovanjem, radnim mjestom, ulogom u radnom okruženju i radnim okruženjem. Stepenn nezadovoljstva u odnosu na radno mjesto i stručnu spremu bi bilo poželjno ispitati na većem uzorku jer indicira na nezanemariv procenat nezadovoljstva navedenim. Na pitanje koliko su ispitanice zadovoljne sveukupnim životom u momentu ispitivanja njih 60 (99%) se izjasnilo da je uglavnom ili izuzetno zadovoljno, dok je 1 (1%) ispitanica izjavila da je nezadovoljna svojim životom.

Na osnovu rezultata istraživanja možemo potvrditi glavnu hipotezu po kojoj je svijest žena o pozicioniranju u društvu je u skladu sa stepenom stručne spreml istih. S tim u vezi žene su ostvarile emancipaciju i bolje pozicioniranje u društvu čime su generalno zadovoljnije na ličnom nivou.

Zaključna razmatranja:

Počeci obrazovanja u Bosni i Hercegovini vežu se za vjerske ustanove. Sredinom 19.vijeka dolazi do pojave većeg broja privatnih i javnih škola. Smatra se da je prva obrazovana žena u Bosni i Hercegovini bila Staka Skenderova. Njezina samoukost je bila prepreka da transparentno participira u javnom životu. Preko Aleksandra Giljferdinga, ruskog konzula u BiH, objavljuje svoja sjećanja u Ljetopisu Bosne i na taj način postaje prva žena čije je djelo uopšte objavljeno. Austrougarska donosi sa sobom promjene u obrazovnom sistemu BiH za žene od osnovnog do faklutetskog nivoa. Najveći napredak je ostavlren 1911.godine otvaranjem Ženske učiteljske škole u Sarajevu. Tek 1929.godine je zakonom postalo obavezno osnovno obrazovanje za svu djecu. U drugoj polovini 20.vijeka se stanje u ženskom obrazovanju drastično poboljšalo. Danas prema podacima Agencije za statistiku BiH udio

ženske djece u obrazovanju raste u odnosu na nivo obrazovanja. U osnovne škole je 2019. godine upisano oko 141 hiljada dječaka i 130 hiljada djevojčica, u srednje škole oko 113 hiljada učenika, od čega 56,5 hiljada djevojčica, a na fakultete oko 80 hiljada studenata, od čega oko 47 hiljada studentica. Ovim se pojašnjava činjenica da se broj ženske djece u obrazovnom sistemu povećava sa povećavanjem nivoa obrazovanja. Interesantno je da su većina ispitanica odrasle u patrijarhalno nastrojenim porodicama, ali da im vlastito obrazovanje mijenja mišljenja o tome kakve porodice one žele osnovati i kako se uloge unutar nje trebaju rasporediti. Žena nikako nije prijetnja muškarcu i potrebno je prestati emancipaciju doživljavati na taj način. Teži dominaciji ili obrnutoj diskriminaciji, jer su svi muškarci njihovi ili očevi ili braća ili muževi ili sinovi. Ono što žene istinski žele je da se doživljavaju kao ravnopravne članice društva, da osjete da imaju mušku podršku u svojim ličnim napredovanjima koja je toliko dugo izostajala. Viši stepen obrazovanja ženi osigurava bolje radno mjesto, ali i bolji položaj u porodici, jer obrazovanije žene odbacuju tradicionalnu ulogu žene domaćice kao jedinu moguću. Obrazovanje nije samo sticanje znanja za struku za koju se određeno lice školuje, niti je isključivo samo priprema za rad i život. Obrazovanje je u isto vrijeme i društveni proces i najbolji pokazatelj njegove uspješnosti. Potrebno je shvatiti da obrazovanje ne samo daje znanje iz različitih oblasti i nauka, nego i priliku da se stekne iskustvo u sferi ličnog interesa, kao i da bi se stekla vještina u domenu rada koji pojedinac želi da obavlja. Upravo time, svaki pojedinac, a onda i društvo sačinjeno od takvih pojedinaca omogućava da svijet postane bolje mjesto za život. Po riječima Nelsona Mendele "Obrazovanje je najmoćnije oružje koje možete upotrebiti da promijenite svijet." Za početak je dovoljno da počnemo od svoje sredine.

Literatura:

1. Bakšić-Muftić, J. (2006) *Ženska prava u sistemu ljudskih prava*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
 2. Bartolac, A., Kamenov, Ž. Petrak, O. (2011) *Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava*. Revija za socijalnu politiku, No 18 (2), 175-194.
 3. Džaja, S., *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1878-1918): Inteligencija između tradicije i ideologije*. Ziral, Mostar, 2002
 4. Giddens, A. (2007) *Sociologija*. Globus, Zagreb.
 5. Hejvud, E. (2005) *Političke ideologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
 6. Kukić, S. (2004) *Sociologija- teorija društvene strukture*. Sarajevo: Sarajevo Publishing.
 7. Lavić, S. (2014) *Leksikon socioloških pojmova*. Sarajevo. Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.
 8. Magezis, J (2001) *Ženske studije*. Magistrat Sarajevo, Sarajevo.
 9. Milić, A. (2009) *Sociologija porodice kritika i izazovi*. Čigoja štampa, Beograd.
 10. Seagalan, M. (2009) *Sociologija porodice*. Beograd: CLIO.
 11. Zaharijević, A. *Neko je rekao feminizam ? Kako je feminizam utjecao na žene XXI vijeka*.
 12. M. Kolega, O. Ramljak, J. Belamarić. *Što ću biti kad odrastem? Magistra Ladertina*, 6(6), 2011.
 13. Ibsen, H. (2005). *Nora : (Lutkina kuća)*. Sarajevo : BH most.
 14. Šijaković, I. (2008) *Oblici potiskivanja žena u savremenom društvu (Šijaković Ivan, Sociologija : Uvod u razumijevanje globalnog*. Banja Luka
 15. Woolf, V. (1983). *A Room of One's Own (Sopstvena soba)*. London: Granada publish.
- Internet izvori:
 STATISTIKA OBRAZOVANJA- OSNOVNO OBRAZOVANJE U ŠKOLSKOJ 2019/2020. GODINI u:
http://www.bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2020/EDU_03_2019_Y2_0_BS.pdf (pristupljeno: 17.8.2020.)

WOMEN'S EDUCATION AND THEIR POSITIONING IN SOCIETY

Abstract: *Women continue to face stereotypes and prejudices of social and cultural constraints, restricting access to education, preventing them from creating careers and realizing their full potential. They continue to be a minority in research and in leadership positions in the decision-making process. At the same time, girls and women bear the heaviest burden of poverty and inequality. Girls and women in rural and underdeveloped areas bear it hardest. Such an approach generally affects the psychophysical condition of a woman because she has to invest significantly more effort and effort in order to achieve the position to which she is applying in accordance with her level of education. Women have to be empowered at every level, from the education system onwards. Awareness of women's work should be raised by providing equal opportunities for their participation and leadership in accordance with their level of education.*

Keywords: *stereotypes, prejudices, education, occupation, education system.*